

Отже, можна дійти висновку, що всі три дружини залишили помітний слід у житті гетьмана та по-своєму вплинули на перебіг історії. Перша дружина Хмельницького – Ганна Сомко – постала як берегиня домашнього вогнища, яка подарувала гетьманові дітей та була покірною, підтримуючи всі рішення гетьмана. Друга дружина – Мотрона – постає як фатальна жінка, яку часто порівнюють з Оленою Троянською. Третя обраниця – Галина Сомко – постає як освічена, розумна, виважена у своїх рішеннях, шанована жінка, до порад якої дослухався Богдан Хмельницький.

Джерела та література

1. Дашкевич Я. Постаті: Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2016. 924 с.
2. Сегада С. Видатні жінки української історії: біографічні нариси на тлі історичних подій. Київ: Балгія Друк, 2020. 260 с.
3. Таїрова-Яковлева Т. Г. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини / пер. з рос. Т. Кришталовської. Київ: ТОВ «Видавництво Кліо», 2017. 184 с.
4. Костомаров М. Богдан Хмельницький: Історична монографія. Дніпропетровськ, 2004. 838 с.
5. Кривошея В. Козацька еліта Гетьманщини. Київ: ПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 452 с.

Шатковський Денис

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА МАРКОВИЧА

Ключові слова: історіографія, дослідник, історик, Маркович, Українська революція.

Keywords: historiography, researcher, historian, Markovych, Ukrainian revolution.

Дмитро Васильович Маркович є одним із видатних діячів доби Української революції (1917–1921 рр.) в історії Вінниччини, який присвятив своє життя боротьбі за національну свободу та незалежність України. Його внесок у розвиток української культури та національної ідеї неоціненний. Цілком зрозуміло, що його життєвий та професійний шлях є досить цікавою та актуальною темою для дослідження. Дослідження історіографії щодо життя і діяльності Дмитра Марковича не тільки допоможе нам краще зрозуміти його як особистість, але й розкриє важливі історичні події, в яких він брав участь, і внесок, який він зробив у розвиток України.

Із дослідників-істориків насамперед потрібно зазначити В. П. Рекрута, автора роботи «Вінницький етап державотворчої діяльності Дмитра Марковича». Ця праця є доволі цінною для історіографії, детально показує роль діяльності державотворення Дмитра Марковича. Автор ретельно досліджує вплив Д. Марковича на соціально-економічний розвиток Вінницької губернії [2]. Особливо деталізує автор місце Д. Марковича у національному русі в монографії 2006 р., зібравши найбільшу в українській історіографії кількість матеріалів про політичну діяльність видатного українця [3].

Більшість матеріалів про діяльність Д. Марковича на Вінниччині зібрані краєзнавці. У статті вінницьких краєзнавців Л. Шпильової та М. Становича «Д. В. Маркович – земський гласний» автори досліджували роль Д. Марковича у розвитку земського самоврядування в Україні. Автори звертають увагу на те, що Маркович був одним із найактивніших земських гласних, які працювали над створенням земських установ та покращенням умов життя селян [9]. Літературно-краєзнавчий підхід до вивчення діяльності званого діяча було представлено В. Островським [6].

Крім істориків, життям видатного літератора Д. Марковича цікавилися філологи. О. Засенко досліджував художні літературні праці Д. Марковича, що увійшли у збірку «По степах та хуторах». У передмові літературознавець навів історичні відомості до перевиданих вперше за більш ніж шістдесят років творів письменника [1, 3, 454]. Грунтовне дослідження літературної діяльності Д. Марковича проведено в дисертації С. А. Панченка [4].

Окреме значення мають роботи сучасників Д. Марковича, які знаходяться на межі літератури та джерел. У тижневику «Комашня» «Із приводу 70 літ з дня народження Д. В. Марковича і 40 літ громадської і літературної роботи» 1918 р. сучасники розглядали Марковича як ключову постать українського руху другої половини ХІХ ст. [7]. Його описували як видатного українця, який присвятив своє життя боротьбі за національну свободу та розвиток освіти України. У статті В. Покальчука «Дмитро Маркович» 1928 р. детально розглядається життєвий шлях Марковича та його внесок у розвиток української культури. Автор підкреслює, що Маркович відіграв важливу роль у формуванні національної свідомості українців та популяризації української мови і культури [5]. М. Хращевський у статті «До біографії Д. Марковича» 1929 р. досліджував життєвий шлях Д. Марковича, його взаємодію з іншими видатними діячами українського руху та внесок у розвиток української культури [8].

Отже, Дмитро Маркович був активним учасником українського національно-культурного відродження, і його діяльність була предметом інтересу в українській історіографії. Його роль у визвольному русі також була відзначена у монографіях, дисертаціях та статтях з 3-х категорій: істориків, краєзнавців, літературознавців.

Проблемою для пересічного читача залишається недостатня доступність вищеприписаної літератури про життя та діяльність Дмитра Марковича. За винятком праць В. Рекрута та С. Панченка, інші з робіт про діяча важко знайти в електронному вигляді у мережі Інтернет. Оригінали, копії книжок знаходяться у специфічних бібліотеках, вони не мали широкого тиражу. Усвідомлення такої ситуації спонукає до рекомендацій:

– для видавців – організувати пошук і перевидання літератури, присвяченій видатному діячу Української революції з Вінниччини. Праці початку ХХ ст., з урахуванням авторських прав, перевірити на можливість для вільного представлення у мережі Інтернет;

– для істориків – почати роботу над новими дослідженнями про життя Д. Марковича, які будуть доступнішими до пересічного читача в сучасних умо-

вах політики відкритого доступу до українських історичних праць у мережі Інтернет.

Подальші дослідження історіографії Дмитра Марковича можуть надати інформацію про його внесок у національно-культурне відродження України та винайти нові дані про роль українських інтелектуалів у визвольному русі на Вінниччині. Вивчення діяльності Д. Марковича може допомогти краще зрозуміти історію України в період національно-культурного відродження та визвольного руху перших десятиліть ХХ ст.

Джерела та література

1. Засенко О. «Треба жити по-новому, люблячи людей...» Маркович Д. *По стінах та хуторах*. Київ: Дніпро, 1991. С. 454.
2. Рекрут В. П. Вінницький етап державотворчої діяльності Дмитра Марковича (1918–1919 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. 2007. Вип. 12. С. 221–224.
3. Рекрут В. П. «Із людьми і для людей...» (Дмитро Маркович у українському національно-визвольному русі: кінець ХІХ – початок ХХ ст.). Вінниця: Вид. Балук І. Б., 2006. 408 с.
4. Панченко С. А. Творчість Дмитра Марковича у контексті розвитку українського літературного процесу кінця ХІХ – початку ХХ ст.: дис. ... канд. філолог, наук. Запоріжжя, 2000. 160 с.
5. Покальчук В. Дмитро Маркович. *Плуг*. 1928. № 11. URL: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/handle/1237075002/3096>
6. Островський В. Дмитро Маркович: матеріали до біографії. *Русалка Дністровая: літ.-краєзн. зб.* / ред. М. Каменюк. Вінниця, 2013. С. 171–173.
7. Дмитро Васильович Маркович. 1848–1918. Із приводу 70 літ з дня народження і 40 літ громадської і літературної роботи. *Комашня*. 1918. № 42–44.
8. Хращевський М. До біографії Д. Марковича. *Запорізький історико-філологічний відділ ВУАН*. Кн. 25. Київ. 1929. 286 с.
9. Шпильова Л., Станович М. Я ніколи не забував про свій народ. *Вінниччина*. 1992. 28 листопада, 5, 19, 26 грудня.

Басько Роман

Донецький національний університет імені Василя Стуса

УРОДЖЕНЕЦЬ УЕЛЬСУ В ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ДОНБАСУ. ДЖОН ЮЗ

Ключові слова: Джон Юз, Донбас, промисловість.

Keywords: John Hughes, Donbass, industry.

Процеси індустріалізації на території України проходили досить повільно. Неабияким поштовхом до розвитку промисловості стала поразка Російської імперії в Кримській війні, що поставила на порядок денний проведення реформи 1861 р., яка, скасувавши кріпацтво, дала можливість створити ринок вільнонайманої праці, що привяло б залученню її в галузі промисловості. Зі свого боку, у США, Великій Британії та Франції до 40-х рр. ХІХ ст. промисловий переворот підходив до свого закінчення, тому відтік досвідчених кадрів за межі цих країн задля того, щоб побудувати власні підприємства, був лише питанням часу. Такі події не минули й Російської імперії, яка значно відставала від європейських країн у промисловості, проте мала значні перспективи.